

Gazdaság és hitelszervezet – a szlovákiai magyar bankhelyzet (1918–1923)

(II. rész)

ISTVÁN GAUCSÍK
ECONOMY AND CREDIT ORGANISATION – HUNGARIAN BANKING
SITUATION IN SLOVAKIA (1918–1923) (II. PART)

336.71(437)“1918/1923“

Consequences of the Austria-Hungarian Monarchy's disorganisation in Czechoslovakia and Hungary. Transformation of the economic structure. Problems of unification of the credit system. Hungarian banking system. Banking system of Czech territories. Development and situation of the Slovak banking system. Effects of laws and regulations. Nostrification, nationalisation. Integrating credit-organisation.

6. Nosztrifikálás, nacionalizálás⁵⁷

A két kifejezést többféleképpen értelmezhetjük. Az alábbiakban saját elképzeléseimet rögzítem.

A nosztrifikálás egy adott gazdasági intézmény objektív (külső) hatalompolitikai/adminisztratív kihívások által kiváltott/előidézett átalakítása, amely az egymásnak feszülő, de a konszenzust is kereső érdekcsoportok között a befolyási területek kodifikálásában, a tőkerészvétel elosztásában nyilvánul meg, és az intézeti felépítmény szervezeti/szerkezeti megváltoztatásával jár.

A nacionalizálás alatt az 1918-ban megszületett Duna-medencei nemzetállamok gazdasági kapacitásának és potenciáljának az államalkotó, többségi, „birtokon belüli” etnikum irányításába (nemzeti kezekbe) való juttatását értem.

Ezeket a korszakban megnyilvánuló gazdasági nacionalizmus alkotóelemeiként és megnyilvánulásaiként értelmezem. A bankrendszeren belül a tulajdonviszonyok területén jelentős tőkemozgások zajlottak le. Ennek részét képezte a nosztrifikáláson belül a részvények honosítása (a kortársak ezt nevezték pontatlanul nacionalizálásnak) és a külföldi tőke beáramlása is.

Az államfordulat idején nem létezett egységes elképzelés a nosztrifikálás lebonyolításáról, ill. technikai jellegű véghezviteléről. A bankszektorban ez eltérő módon zajlott le, mint az iparban, a kereskedelemben vagy a közlekedésben (ez az összehasonlító vizsgálatok érdekes terepe lehetne!). Irányító, döntéshozó, jóváhagyó helye a pénzügyminisztérium volt.

Kezdetben azt feltételezték, hogy a bécsi és budapesti bankok fiókjai – kiszolgáltattott helyzetüket felismerve és a körülményekhez alkalmazkodva – beolvadnak valamelyik cseh vagy szlovák pénzügyintézetbe. Erre példa azonban Csehországban is csak elvétve akadt.

A pénzügyminisztérium az ún. pénzügyintézeti nosztrifikálással kapcsolatos rendeletet (igencsak későn) 1920. szeptember 13-án bocsátotta ki (erre az 1920. évi 532.

sz. törvény hatalmazta fel). Ez meghatározta a külföldi részvénytársasági intézetek üzletkörének módozatait. Célja az immár külföldre irányuló tőkeáramlás megakadályozása és a fait accompli helyzet kialakítása volt. A fiókok tevékenységét ugyan öt évre meghosszabbították, de gyűjtött tőkéiket nem bocsáthatták központjaik rendelkezésére. A működésükhöz szükséges tőkét központjaiknak kellett biztosítaniuk. Új fiókokat Csehszlovákia területén nem hozhattak létre. A rendelet betétfelvételük nagyságát is meghatározta.

A külföldi székhelyű bankok fiókjaikkal gyakorlatilag nem tudták tartani a kapcsolatot, üzleti hálózataik megszakadtak. A megoldás érdekében tárgyalást kellett kezdeményezniük Prágával.

Csehországban 1919–1922 között ennek a folyamatnak változatos formái jöttek létre. Végeredménye a cseh gazdasági prioritások elismerésével – megítélésem szerint – a gazdasági kompromisszum jegyében jelentkezett (természetesen a cseh vagy a szerényebb lehetőségekkel rendelkező szlovák gazdasági nacionalizmus többé-kevésbé determináló tényezőként lépett fel). A nyugati országrészekben – egy kis túlzással mondva – a „gazdasági kiegyezés” felé haladtak az események, intézményileg multinacionális bankokat szerveztek. A tőkecsoportok közötti „barátsági szerződések” és garanciák lehetővé tették a cseh bankbefolyás és -ellenőrzés érvényesülését.

Cseh–német relációban a bécsi főintézetek fiókjaiból kevert bankok születtek (*Česká komerční banka*, *Banka pre obchod a průmysl dř.* *Länderbanka*, *Všeobecná bankovní jednota*). Néhányban a cseh és a német tőke mellett megjelent a külföldi (francia, belga) is. Kivételnek számítottak az *Anglo-Österreichische Bank* fiókjai. A fiókok tőkét angol vagyonnak nyilvánították. Anglia és Csehszlovákia között üzletpolitikai tárgyalások részeként szerepeltek. 1922-ben átalakították őket *Anglo-československá banka* néven. Az angol tőke befolyását továbbra is megőrizte.

Összegezve elmondhatjuk: az előző tartományi szintű fiókinézetekből olyan többnemzetiségű nagybankok jöttek létre, amelyekben az osztrák–német tőke viszszaoszlott, míg a hazai cseh és a nyugat-európai jelentős befolyásra tett szert.⁵⁸

Milyen volt a helyzet Szlovákiában és Kárpátalján? Kialakult-e a nosztrifikálás itteni jellegzetes mintája szlovák–magyar vonatkozásban, avagy a cseh irányítású rendezés érvényesült? Milyen volt/lehetett a szlovák pénzintézetek mozgástere, érdekeik érvényesítésére milyen lehetőségeket találtak? Ebben az összetett folyamatban milyen koordinátarendszerbe tudjuk belehelyezni a magyar és a német nemzetiségi bankokat?

Válaszaimat az alábbiakban két gondolati kérdés köré rendezem. Először a keleti országrészek területén maradt magyarországi fiókinézetek sorsát vizsgálom, majd a nosztrifikálási-nacionalizálási tendencia megnyilvánulási jegyeire próbálok rámutatni.

A magyarországi bankfiókok anyagilag lehetetlen helyzetbe kerültek. Saját tőke – a valutareform következtében – nem állt a rendelkezésükre. Idegen tőkét a megrendült bizalom miatt nem tudtak gyűjteni. Az állami beavatkozás üzleti tevékenységüket zilálta szét. Betéteik egynegyedét csehszlovák állampapírokba kellett (volna) elhelyezniük, az áru- és devizaüzletek, valamint a valutakereskedés engedélyekhez voltak kötve. Működésükre háromtagú bizottság felügyelt, így a központok a fölöttük való irányítást ténylegesen is elveszítették.

1918 után az alábbi pénzintézetek fiókjai kerültek csehszlovák területre:⁵⁹

1. táblázat

A pénzintézet neve	Székhelye	Fiókok	
		száma	helye
Hungária Bank	Budapest	1	Pozsony
Magyar Általános Hitelbank	Budapest	2	Pozsony, Kassa
Magyar Hadi Hitelintézet	Budapest	1*	Pozsony
Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank	Budapest	2	Pozsony, Kassa
Máramarosi Takarékpénztár	Máramarossziget	3	Huszt, Ökörmező, Rahó
Merkur Váltóüzleti Rt.	Budapest	1	Pozsony
Országos Iparbank	Budapest	1	Munkács
Osztrák-Magyar Bank	Budapest	6 (21)**	Besztercebánya, Kassa, Munkács, Nyitra, Pozsony, Zsolna
Sátoraljaújhelyi Takarékpénztár	Sátoraljaújhely	1	Varannó
Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztár	Szombathely	1	Kassa

A Monarchia felbomlásával az *Osztrák–Magyar Bank* is súlyos helyzetbe került. Az utódállamok megbízottainak képviselői ugyan egyetértettek működésének 1919 végéig való fenntartásában, de az önálló nemzeti jegybankok létrehozása már napirenden szerepelt.

A felső-magyarországi területek cseh katonai megszállása megszakította a kapcsolatot a fiókok és a központok között. A pozsonyi fiók 1919 januárjától új szerepkörbe került: a *Bankhivatal* fiókjává alakították át, nem ismerve el az *Osztrák–Magyar Bank* illetékességét Csehszlovákia területén.

A *Bankhivatal* 1919. március 11-én kezdte meg tevékenységét a volt közös jegybank fiókjait átvéve. 1922-ben Szlovákia öt városában (Besztercebánya, Kassa, Nyitra, Pozsony, Zsolna), Kárpátalján egy helyen (Munkács) újította fel működését.⁶⁰

A magyar nemzetiségi pénzintézeteknek 1920-ban külföldi követeléseinek kb. egyharmada a *Magyar Általános Hitelbank* (MÁH) és a *Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank* (MLPB) szlovákiai fiókjaiban feküdt. Ez a szoros pénzügyi érdekelttség azt eredményezte, hogy a fiókok (és tőkéik) sorsa iránt nem maradhattak közömbösek.⁶¹

Pozsony csehszlovák uralom alá kerülésekor a MLPB fiókja a nála letétbe helyezett részvényeket („biztonsági okok miatt”) Budapestre küldte. Ez a pozsonyi magyar és német pénzintézeteket érintette érzékenyen, hiszen az így elhelyezett tőkéik hosszabb időre behajthatatlanokká váltak. A fiók megrendült anyagi helyzetbe került.⁶²

A magyar és a német pénzintézetek 1920. március 28-i találkozásán felmerült a fiókok problémája is. A két fiókinézet több mint 200 millió Kč-val tartozott. A velük szemben támasztott követeléseik összege messze meghaladta a Budapesten (91 millió Kč) maradtakat. A bankegyesület az állam beavatkozását kérte, hogy pénzüket mobilizálják.⁶³

A MÁH pozsonyi és kassai fiókjainak működéséről elszórt adatok álltak a rendelkezésemre. A *Pozsonyi I. Takarékbank* (amely szoros üzleti összeköttetésben állt velük) levéltári iratanyaga alapján megkísérlem érzékeltetni vesszőfutásukat.⁶⁴

A takarékbank és a fiókok 1919–1921 közötti kötelhúzásra emlékeztető kapcsolata az időről időre felbukkanó nyomásgyakorlástól (perindítással való fenyegetés) a kis összegű (sokszor elmaradó) törlesztésekig terjedt. A pozsonyiak a MÁH-fiókkal szemben 1920 tavaszától kezdték pénzüket visszakövetelni. Március folyamán 1 millió Kč-t visszakaptak, de a továbbiakat a fiók már nem volt képes biztosítani. Júliusra (a MLPB fiókjával együtt) a folyószámlás követelésekre 5%-os kamatozást ajánlottak fel, amelyet a bank elfogadott. Változás azonban nem történt. Októberben a takarékbank képviselői Budapesten tárgyaltak. A MÁH ugyan 1 millió Kč-t helyezett el náluk, és még nagyobb összeget ígért, de a helyzet nem javult. A pozsonyiak a tárgyalásokat eredménytelennek tekintették.

Az adatok tükrében úgy fest, hogy a központ 1920 novemberére is csak ideig-óráig tudta fiókját konszolidálni (ekkor 6,4 millió volt a törlesztés). Az 1921-es év a teljes sikertelenséget hozta a *Pozsonyi I. Takarékbank* számára. Sem a perújrafelvétellel, sem a tárgyalásokkal nem sikerült céljukat elérni. A megegyezésre és a kötelezettségek pontosítására 1921 végén került sor, amikor már a pozsonyi fiók nosztrifikálása befejeződött.⁶⁵

A MÁH ebben a régióban 1918 előtt a gazdasági és a pénzügyi életben kirendeltségein és affiliációin keresztül is jelentős pozíciókat tudhatott a magáénak. A szlovákiai nosztrifikálási folyamatban fiókjainak kiemelt szerep jutott. Csehszlovák részről az átalakításukat, azaz a cseh és a szlovák tőke kellő súlyú képviseletét szorgalmazták.

A budapesti központ és a csehszlovák pénzügyminisztérium, ill. a cseh nagybancok között valószínűleg már 1920 végétől megindultak a tapogatózó tárgyalások. A magyar felet Kornfeld Zsigmond, a pénzügyminisztériumot Jozef Pára képviselte. A szlovák érdekeket az *Americo-slovenská banka* (ASB) volt hivatva képviselni, amely határozott politikai támogatást kapott a szlovák politikai elit (Milan Hodža, Milan Mičura, Fedor Houdek, Pavol Blaho) részéről. Jelentős szerep jutott a *Živnostenská banka* érdekkörébe tartozó *Česká eskontní banka a úverovj ústavnak* (a továbbiakban a korszakban használt német cégnév rövidítését használom: BEBCA) is.

A megegyezést 1921. szeptember 27-én írták alá, amely szerint a pozsonyi fiókból létrejött a *Szlovák Általános Hitelbank (Slovenská úverová banka)*.⁶⁶ Döntés született a részvénytőke kialakításáról, a további kibocsátások feltételeiről és az ASB részesedésének növeléséről. Az igazgatótanács és a végrehajtó bizottság helyeit az érdekeltek tőkerészesedésének aránya szerint osztották szét. A MÁH által küldött tisztviselőknek a csehszlovák állam számára elfogadhatóknak kellett lenniük. A csehszlovák állampolgárságukat az új bank úgy vette át, hogy megkövetelte lojalitásukat. Azok, akik nem bírták a szlovák nyelvet, három éven belül meg kellett tanulniuk. A vezető tisztviselők csehek és szlovákok lehettek (arányuknak el kellett érniük a 60%-ot). A könyvelés nyelve a szlovák lett.

A MÁH köteles volt fiókjai aktíváit és passzíváit, valamint affiliációiból való részesedéseit átvinni a Szlovák Általános Hitelbankra. Ipari érdekeltségeinek egy részét is át kellett ruháznia, emellett Csehszlovákia területén nem alapíthatott fiókokat. Az ASB-vel együttműködési szerződést volt köteles aláírni, és 1 millió Kč értékben a

közös üzleteken részvételt kellett nyújtania. Garanciaként a Szlovák Általános Hitelbanknál 1 millió Kč-t kellett elhelyeznie.

A Szlovák Általános Hitelbank alapszabályait 1921. október 8-án fogadták el. Működését 1922. január 1-jén kezdte meg. Az első igazgatótanácsban négy szlovák, három cseh és három magyar (Kornfeld Zsigmond, az intézet budapesti főigazgatója, Trebitsch Dénes, a fiókok likvidátora és Baán Bertalan, 1925-ig a Szlovák Általános Hitelbank főigazgatója) foglalt helyet. A szlovák tőkét az ASB egyik igazgatója és további két vállalkozó képviselte. Milan Hodža személye a szlovák politikai érdekek érvényesítését jelképezte (igaz, csak rövid ideig, 1922-ig). A BEBCA képviselőinek jelenléte azt jelezte, hogy a nosztrifikálás és nacionalizálás szlovákiai eseményeiben tevékenyen részt vett (és vállalt) a cseh tőke is, amely irányító/felügyelő szerepét nem kívánta feladni.

Az igazgatók és helyetteseik a MÁH-tól kerültek át (általában elmondható, hogy a megfelelő képességű, iskolázottságú szlovák banktisztviselők, hivatalnokok hiánya miatt a 20-as évek végéig sok magyar nemzetiségű a helyén maradhatott).

A tőkeviszonyok a két világháború között a cseh tőke megerősödésének irányába alakultak. A Szlovák Általános Hitelbankot 50 milliós alaptőkével hozták létre. Rövid időn belül jelentős emelésekkel erős középbankká akarták alakítani, azonban a fellépő bankválság ezeket a terveket megakadályozta, később pedig már nem történtek ilyen irányú lépések.

1922–1925 között a tőkearány a cseh és a szlovák tőke javára változott (összesen 70%-kal rendelkeztek). A szlovák tőkebefolyás biztosítva volt. Az ASB által irányított szindikátusban csak megbízható szlovák nemzetiségűek kaptak helyet. A MÁH és a BEBCA pedig kötelezték magukat, hogy részesedésüket nem növelik, sőt a MÁH saját részét 10 éven keresztül csak a csehszlovák államnak adhatta el. Az ASB mégsem tudott komolyabb szerepet játszani, mert az amerikai szlovákság tőkekivételei a gazdasági válság miatt katasztrofális pénzügyi megrendülését idézték elő.

1925-ben megváltoztak a tulajdonviszonyok. A BEBCA 48%-os részesedést szerzett, ami a szlovák tőke visszaszorulását jelentette (40%-ra). A MÁH 12%-kal rendelkezett. A főigazgatói helyet a BEBCA képviselője foglalta el, és további személycserékre került sor az igazgatóságban is.

A rá következő öt évben a Szlovák Általános Hitelbank fokozatosan az expanzív pénzügyi politikát megvalósító cseh *Legiobanka* érdekkörébe került. 1929-ben affiliálta a veszteséges ASB-t, majd 1930-ban megvásárolta a BEBCA és a MÁH részvény többségét, ezután átszervezte a bankot. Valójában ekkor fejeződött be a pénzintézet nacionalizálása.⁶⁷

A MLPB pozsonyi és kassai fiókjai a *Volkswirtschaftliche Bank*kal egyesültek, amely alaptőkéjét 10 millió Kč-ra emelte, és nevét *Escompte und Volkswirtschaftliche Bank*ra változtatta. Valójában a *Tatra banka* érdekkörébe tartozott, mert részvénycsomagjának az 51%-a fölött rendelkezett.⁶⁸

Az egész nosztrifikálási folyamatban nem játszott nagy szerepet a budapesti székhelyű *Országos Iparbank* munkácsi fiókjának sorsa. Az *Iparbank* külön érdekessége az, hogy az intézet a *Živnostenská banka* alapítása volt. A banküzletek különböző ágainak művelésére és iparvállalatok támogatására hozták létre. Az 1918 előtti cseh gazdasági expanzió egyik magyarországi példája volt. A cukoriparban és er-

dőiparban voltak részesedései, gőzmalmok tartoztak hozzá. A cseh anyaintézet a fordulat után is megtartotta érdekkörében.⁶⁹

A MÁH és a MLPB fiókjai számára fenntartott nosztrifikálási lehetőség a többi fiók számára nem volt engedélyezve, likvidálniuk kellett. A *Máramarosi Takarékpénztár* fiókjai így 1922-ig megszűntek.⁷⁰

A többi fiókról használható adat nem áll rendelkezésemre. Pénzügyi súlyuk és szerepük nem lehetett számottevő, ezért magyarországi központjaik valószínűleg gyorsan felszámolták őket.

Szlovák–magyar viszonylatban nem lehet beszélni jellegzetes nosztrifikálási folyamatról, amely a helyi viszonyokhoz alkalmazkodott volna. A csehországgal szemben kevésbé strukturált fiókontézeti hálózat jellemezte ezt a területet, de ez alapján nem befolyásolta az előzőekben tárgyalt tőkemozgásokat.

Cseh és szlovák pénzügyi (valamint nemzetállami) érdekeket követő gazdaságpolitikai törekvéseket rögzíthetünk. Mindkét fél jól körülhatárolt érdekszférában egyezett meg, miközben a szlovák tőke számára több jelentős kedvezmény és engedmény lett biztosítva (az már más kérdés, hogy ezzel a lehetőséggel nem tudott élni). A külföldi magyar tőke számára beszűkült (beszűkített) mozgástér állt rendelkezésre. Pozícióinak visszaszorulását tudatosítva redukálta jelenlétét Szlovákiában. Ez az állapot fő vonalaiban 1938-ig minden bizonnyal nem változott.

A szlovenszkói magyar (elsősorban pozsonyi) nemzetiségi pénzintézetek számára a budapesti főintézetek – pozsonyi és kisebb mértékben kassai – fiókjainak nacionalizálása és nosztrifikálása súlyosan megrendült pénzügyi helyzetükön javított. Az addig hiába követelt tőkéik behajthatókká váltak, ezzel egy kis lépést tehettek mobilitásuk elérése felé. A fokozatosan konszolidálódó csehszlovák hitelszervezeti rendszeren belül szerepüket reálisan kellett felmérniük, és rugalmasan kellett alkalmazkodniuk a megváltozott körülményekhez.⁷¹

7. Az integrált hitelszervezet

Csehszlovákiában az alapjaiban más, szervezetiileg eltérő formákat nehéz volt egységesíteni. Ez befolyásolta és meghatározta a nyugati és keleti országrészek közgazdasági viszonyait és kölcsönös kapcsolatait.

Az egyes pénzintézeti típusokat vizsgálva láthatóvá válnak azok a különbségek, amelyek az impériumváltás után is megmaradtak.

2. táblázat⁷²

Pf	B		Tb		Bkf		Bh		T		Váh		Vih		Jg	Sz*
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b		
1913	24	286	9	–	–	–	n.a.	n.a.	367	–	1071	–	3283	–	657	n.a.
1918	22	228	6	–	n.a.	–	n.a.	n.a.	371	–	1413	–	3775	–	572	1146
1920	35a	245l	9	–	26	–	n.a.	n.a.	369	–	1453	–	3820	–	655	391
1921	40	217	9	–	–	–	26	n.a.	371	1	1356	–	3788	–	n.a.	242

A csehországi kereskedelmi bankok száma 1918-ra – az előző koncentrációs folyamat eredményeként – csökkent, míg történetükben 1918 után hathatós állami támogatás mellett a pénzügyi expanzió sikeres korszaka kezdődött. 1918–1922 közötti mennyiségi mutatóik ugrásszerű emelkedésről tanúskodnak (intézetek száma:

+16, fiókok száma: +260, részvénytőke: +1,4 millió, tartaléktőke: +572 ezer, mérlegfőösszeg: +25 millió). A cseh bankok fejlődésére 1922-ig a gazdasági konjunktúra jótékonyan hatott, azonban 1923-tól a deflációs politika és a bankválság következményei visszavetették őket.⁷³

Az alapítói tevékenység is felgyorsult, amelynek bizonyos fokú nemzeti preferenciája volt (kisebb számban alakultak a nemzetiségi német bankok). A korábban provinciális szerepre kárhóztatott legerősebb cseh nagybankok szűk csoportja (*Živnostenská banka*, *Česká průmyslová banka*) ekkor vált a csehszlovák bankrendszer vezető tényezőjévé, azonban mellettük jelentős befolyással bírt egy német (*Böhmische Union Bank*) és egy cseh–német (*Česká eskomptní banka a úvěrní banka*) pénzügyintézet is. Az új alapítások közül csupán a *Legiobanka* (amely az üzletkörét az 1930-as években a magyarlakta területekre terjesztette ki) és a *Zentrallbank der deutschen Sparkassen* dolgozta fel magát a középbankok közé.

Húsz év alatt Csehszlovákiában a bankkonszernek között a legszilárdabb gazdasági pozíciókat a *Živnostenská banka* szerezte meg (általában véve monopolizálta az ipar irányítását, amelynek megvoltak a negatív következményei is, pl. a strukturális változások késleltetésében). Ennek a tőkeközpontszerepnek több forrása/összetevője volt: az első világháború előtti és alatti pénzügyi fejlődése, a cseh gazdasági ellenállás jelképeként való mitizálása, valamint az új nemzetállam létrejöttékor a nosztrifikációs folyamat fő haszonélvezőjeként a többi cseh intézettel szembeni versenyhelyzet paralizálása.

Jó kapcsolatokat alakított ki a politikai elittel, képviselői, bizalmasai mind az államapparátusban, mind az ipari körökben ott voltak. A nemzetközi pénzügyi tranzakciók lebonyolításánál, a külföldi tőkével fenntartott kapcsolatokban az állam gyakorlatát és tapasztalatait nem nélkülözhetette. A jegybank (ebben az időszakban a jegybank szerepét ellátó *Bankhivatal*) a rašíni deflációs pénzügyi filozófiát követve a bank üzleti stratégiájához alkalmazkodott (ipar- és kivitelátogatás).⁷⁴

Szlovákiában és Kárpátalján eredendően más volt a helyzet. Látszatra az itteni részvénybankok számukban versenyképesek is lehetnek volna, és elméletileg kialakulhatott a viszonylagosan erősebb intézetek csoportja (amelyek hiányát a szlovákiai magyar gazdasági szakírók annyira hiányolták). A nagy számarány ellenben gyenge tőkeerőt képviselt, és egyfajta öröklött, fejlődésüket hátráltató hipertrófiát jelzett, amely a magyar nemzetiségi intézetek számára a 20-as évek folyamán komoly kihívást jelentett.

A két világháború között ezzel a problémával kapcsolatban a legkiterjedtebb publikációs tevékenységet – a hivatalos statisztikai adatok feldolgozásával – Rados K. Béla fejtette ki. Helyesen mutatott rá, hangsúlyozva a cseh típusok differenciáltságát, a két rendszer közötti eltérésekre (amely a szlovenszkói feldolgozások vizsgálódási fókuszából kiesett). A magyar bankok már a kezdeti években tapasztalható számbeli csökkenésének okát a következőkben látta: „a cseh-szlovák kormány pénzügyintézeti politikája a volt magyar területeken is a kereskedelmi bankoknak (kevésszámú nagybanknak) e rendszerét igyekezett kialakítani, amiben segítségére volt az intézeteknek az államfordulat következtében kiszolgáltatott helyzete.”⁷⁵

Ezt az ellentmondásokról sem mentes egységesítési folyamatot, amelynek a tárgyalt korszakban több alkotóeleme volt (a specializált intézettípusokkal szembeni bizalmatlanság leküzdése, összeforratlanságuk a közigazgatási szervekkel, ill. egysé-

gekkel, szlovákiai és kárpátaljai hagyománytalanságuk, különleges helyzetük, amelyet a helyi pénzügyi piac is befolyásolt stb.), negatívnak tekintette, a nemzetiségi magyar bankbefolyás visszaesését elsősorban ennek a számlájára írta.

A takarékpénztári forma – általa erőszakosnak vélt – cseh irányítású adaptálását is károsnak vélte: nem tudtak elterjedni „főleg a cseh tartományok intézeteinek éles és kormányhatóságilag is támogatott versenye miatt”⁷⁶ (1929-ig 9 alakult, főleg a szlováklakta területeken).⁷⁷

Az államigazgatás támogatása igaz, ennek a formának az elterjedését azonban helyi hagyománytalanságában, valamint – a fentiekben már bemutatott – korábbi bankrendszerbeli különbségekben vélem felfedezni (érdemes megjegyezni: ennek a típusnak az átvétele és meghonosítása megalapozhatta volna a szlovákiai gazdaság – „alulról szerveződő” – talpraállását, de az eltérő belső magatartás-minták ezt nem tették lehetővé).

A tanulmány témakörén kívül áll a magyar intézetek tőkeerejének (összehasonlítható jellegű) vizsgálata. A korabeli bankstatisztikai adatfelvétel a főhatalomváltás utáni kb. két-három évre vonatkozóan eléggé megbízhatatlan, ill. több adat áll a rendelkezésre, és nehéz eldönteni, hogy melyik használható a legmegfelelőbbben. 1922–1923-tól kezdve lehet rájuk támaszkodni. A tájékoztatás céljából csak Rados K. Béla számadatait szerepeltetem annak a tudatában, hogy majd a kellő kritikával megvizsgált, több (magyar, cseh, szlovák) forráshely adatait összevető és mérlegelő stúdiumok eredményeiből egy pontosabb és árnyaltabb kép bontakozik ki.

A magyar nemzetiségi banktőke változásait illusztráló számok csak részben utalnak a tőkeváltozásokra (például a fiókok száma vagy a mérlegfőösszeg hiányzik). Komolyabb következtetések tehát ezekből nem vonhatók le, csak általános szinten mozgó megállapításokat tehetek.⁷⁸

A magyar intézetek számára ez az öt éves periódus a súlyos gazdasági válság és a pénzügyi bizonytalanság korszakát jelentette. Jelentős számban csökkent a főintézetek száma, amely a kisbankok megszűnésére volt visszavezethető. Nagyarányú fúziós tevékenység zajlott, amelyet a kortárs magyar nemzetiségi szakemberek a bankszektor egyik „gyógyírjának” tekintettek.

Az alap- és tartaléktőkék igen negatív aránya a szlovák intézetekkel szemben a térvésztsüket jelezte. Betétjeik csökkenését több tényező együttes hatása alakította: a szlovák bankok és a cseh fiókok kistőkeelszívó konkurenciája, az impériumváltás után elhibázott üzletpolitika, ill. a külföldi zárolt tőkék problémája.

Kárpátalján a magyar pénzügyintézetek helyzete még súlyosabb volt, ami a terület általános gazdasági válságával magyarázható. A kilátástalan pénzügyi helyzetbe került kisintézetek nagy számban szüntették be tevékenységüket.

Nem értek egyet azzal a véleménnyel, mely szerint a csehszlovák pénzügyintézeti rendszert Szlovákia és Kárpátalja területén 1918 után újra ki kellett alakítani, ill. felülről kellett újraszervezni.⁷⁹ Tulajdonképpen a már meglévő és működő pénzügyintézeti típusok integrálódtak. Az intézményi szinteken ugyan módosításokra került sor, de nem olyanokra, amelyek az egész felépítést alapjaiban változtatták volna meg. Szerintem nem is merülhet fel a „dualista” vagy „kétvágányú” hitelszervezet kérdése, hiszen a szlovákiai és kárpátaljai bankok szintén a kereskedelmi típusba tartoztak. Tőkeerejükben gyengébbek, üzletlehetőségeikben korlátozottabbak voltak, de ez már egy másfajta megközelítés tárgyát kell, hogy képezze.

8. Mérlegvonás

Csehszlovákia politikai önállósulása elképzelhetetlen volt a régi gazdasági és pénzügyi hálózatoktól, központoktól való függetlenedés nélkül. A döntéshozók „a csehszlovák nemzeti piac” kialakítását „a nemzeti forradalom” szerves részének és egyik fő céljának tekintették.

Az új, etnikai szempontból mozaikállamnak is nevezhető ország jelentős ipari és mezőgazdasági kapacitást örökölt. Gazdasági megalapozásának egyik hatékony tényezője volt a 20. század elején kibontakozó csehországi ipari fejlődés is. A szlovákiai és kárpátaljai területek számára a mesterséges (és erőszakolt) közgazdasági betagolódásból eredeztethető hátrányok az első köztársaság fennállása végéig megmaradtak, még annak ellenére is, hogy az 1920-as évek elején megindult az egyes iparágazatok struktúraváltása. A szlovákiai magyar gazdasági szakirodalom megállapításai ennek az összetett folyamatnak a „nemzetiségi érzékenységgű” látletei.

Az egységes csehszlovák bankrendszer 1918–1923 közé sorolható létrehozása a nyugati és keleti területek közötti fejlődésbeli különbségekkel találta magát szemben. Csehországban, Morvaországban és Sziléziában szakosodott pénzügyintézetek alakultak ki, amelyekre magas fokú munkamegosztás volt jellemző. Ezek az integrált hitelszervezeti rendszeren belül 1918 után is katalizátorként működtek.

Az elcsatolt felső-magyarországi régióban a Budapest-központúság következtében a bankok a periférijelleghez alkalmazkodtak, miközben szorosan összefonódtak az egyes kistérségi körzetekkel. Tulajdonképpen a magyar bankrendszer az intézményi és típusbeli differenciáltság alacsonyabb fokán állt.

Csehszlovákiában 1918–1920 között napvilágot láttak azok a döntő fontosságú gazdaságpolitikai törvények és rendelkezések a pénz- és bankügy terén, amelyek az önálló bankrendszer megalapozását lehetővé tették. A pénzelkülönítés, a valutareform, az önálló jegybank, a nacionalizálás és a nosztrifikálás, valamint a bankszektor stabilizálni hivatott – a gazdasági nacionalizmus arzenáljába tartozó – intézkedések a nemzeti (döntően cseh, részben szlovák) tőkét vezető-irányító pozícióba juttatták.

A magyar nemzetiségi pénzügyintézetek több kihívással szembesültek. Érdekeik érvényesítésére, tőkeveszteségeik ellensúlyozására, az új hatalmi viszonyok között meg kellett keresniük a megoldásokat, fontolóra kellett venniük a pénzügypolitikai döntések rövid távú következményeit. Integrációjuk gyorsan haladt, és 1923-ig meg is valósult.

Úgy vélem, hogy a Jócsik Lajos által immár több mint hat évtizede papírra vetett gondolat ma sem veszített aktualitásából: „Valóban a kisebbségi irodalomról, politikáról és mozgalmáról aránytalanul többet írtak, mint a kisebbségi helyzet mélyebb szociológiai és gazdasági vonatkozásairól.”⁸⁰ A gazdaság- és banktörténeti jellegű kutatások tovább gazdagíthatják ismereteinket erről a korszakról.

Melléklet

A magyar pénzüzetek főbb mérlegtételeinek összehasonlítása (Szlovákia, 1000 Kő)

Év	1919*	Az összes intézet közül %-ban	1920	Az összes intézet közül %-ban	1921	Az összes intézet közül %-ban	1922	Az összes intézet közül %-ban	1923	Az összes intézet közül %-ban
A	72*	–	65	31,40	56	30,90	52	31,51	42	28,57
B	46 695*	–	45 519	15,77	41 503	10,50	43 226	9,55	34 931	7,88
C	27 951	–	24 975	18,16	23 091	14,50	25 518	15,22	19 850	13,04
D	564 478	–	423 111	31,70	359 995	19,50	385 153	18,96	334 350	16,38
E	–	–	134 812	16,22	136 638	13,90	160 044	13,65	106 146	9,63
F	80 976	–	86 688	22,81	73 313	14,20	109 543	15,60	103 144	15,04
G	340 562	–	313 650	23,39	223 012	19,40	218 288	11,62	178 846	9,45

Forrás: Rados K. Béla: Magyar pénzüzetek Szlovákiában és Ruténiában. *Magyar Kisebbség*, 12. évf. 1933. 1. sz. 10–11. p.

Magyarázat: A – az intézetek száma, B – alaptőke, C – tartaléktőke, D – betétek, E – hitelezők, F – váltók, G – kölcsönök.

* 1919-ben 5 bank osztrák–magyar koronában készítette mérlegét, ezek bele vannak számítva a táblázat adataiba, de a %-os számításoknál nem vehetők figyelembe.

A magyar pénzüzetek főbb mérlegtételeinek összehasonlítása (Kárpátalja, 1000 Kő)

Év	1920	Az összes intézet közül %-ban	1921	Az összes intézet közül %-ban	1922	Az összes intézet közül %-ban	1923	Az összes intézet közül %-ban
A	33	86,84	27	75,00	26	74,29	20	66,67
B	15 933	77,66	12 907	59,00	14 875	61,52	12 105	57,29
C	5 486	77,86	4 301	80,00	3 496	78,23	3 096	74,87
D	58 723	85,51	59 748	78,90	32 336	63,74	31 624	65,90
E	26 442	79,80	19 351	83,30	18 605	73,41	13 339	73,40
F	19 673	91,41	20 634	80,80	14 140	71,68	14 917	70,94
G	55 725	84,23	48 412	80,00	27 719	59,04	16 654	53,82

Forrás: Rados K. Béla: Magyar pénzüzetek Szlovákiában és Ruténiában. *Magyar Kisebbség*. 12. évf. 1933. 1. sz. 14–15. p.

Magyarázat: A – az intézetek száma, B – alaptőke, C – tartaléktőke, D – betétek, E – hitelezők, F – váltók, G – kölcsönök.

Jegyzetek

57. Mindkét történeti jelenséget csak a bankszektorra vonatkoztatva vizsgálom.
58. Lacina – I. 156–161. p. – Pára, Josef: Vývoj akciových bank v prvním desetiletí Československé republiky. In: Pimper, Antonín (szerk.): *Almanach československého peněžnictví v prvním desetiletí Československé republiky*. Praha, 1928, 103–107. p. – Faltus, Jozef: Nostrifikácia po I. svetovej vojne ako dôležitý nástroj upevnenia českého finančného kapitálu. *Politická ekonomie*, IX. évf. 1961. 1. sz. 35–36. p. Még a törvény kiadása előtt cseh–német ügyvezetésű, kevert pénzügyintézetként kialakították a *Böhmische Escompte Bank und Credit-Anstaltot*. Ez azonban nem volt része a nostrifikációs folyamatnak. A *Živnostenská banka* aktív szerepvállalásával az intézet az érdekkörébe került.
59. A táblázat adatait lásd Kormos Alfréd (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass 1917–1918* I. kötetében (Budapest, 1918) és a II. kötetben (Vidék) (a továbbiakban: MPC – I., MPC – II.).
Hungária Bank (MPC – I. 25. p. nem tartalmazza a fiókot), *Magyar Általános Hitelbank* (MPC – I. 37. p. MPC – II. 401., 797. p.), *Magyar Hadi Hitelintézet* (MPC – I. 54. p. MPC II.– 797. p.), *Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank* (MPC – I. 65. p. MPC – II. 401., 797. p.), *Máramarosi Takarékpénztár* (MPC – II. 214., 358., 536., 739., 823. p.), *Merkur Váltóüzleti Rt.* (MPC – I. 76. p. MPC – 797. p.), *Országos Iparbank* (MPC – I. 79–80. p. MPC – II. 604. p.), *Osztrák–Magyar Bank* (MPC – II. 102., 401., 604., 730., 798., 1163. p.; a mellékhelyekre lásd MPC – I. 83–84. p.), *Sátoraljaúj helyi Takarékpénztár* (MPC – II. 856., 1115. p.), *Szombathelyi Egyházmegyei Takarékpénztár* (MPC – II. 989. p., nem tartalmazza a fiókot. Lásd még PSZ, III. évf. 1921. június 22. 20. sz. 2. p.).
Magyarzat: * képviselő, ** a MPC – I. 83–84. p. alapján 1918-ban Szlovákia területére 5 fiók és 18 mellékhely jutott. Kárpátaljára 1 fiók és 3 mellékhely esett. Egy új szlovák szakmunka a Monarchia-beli jegybank (a későbbi Szlovákia területére eső) fiókjainak és mellékhelyeinek számát kevesebbnek tartja. Lásd *Dokumenty z Archívu Národnej banky Slovenska*. I. m. 9. p. (fiókok: 4, mellékhelyek: 14).
60. Bácskai: i. m. 268–274. p. (a fiókhálózat kiépülése és működése), 382–390. p. (a Monarchia jegybankjának működési nehézségei), 396–398. p. (a fiókok helyzete). A felszámolásra részletesebben lásd uo. 415–418. p. *Dokumenty z Archívu Národnej banky Slovenska*. I. m. 10. p.; Skorkovský, Ján (szerk.): *Banky a peňažné ústavy na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. H. n., 1923, 138. p.
61. PSZ, II. évf. 1920. szeptember 22. 38. sz. 4. p.
62. A MLPB fiókja nehezebb helyzetben lehetett a MÁH fiókjával szemben. 1919–1920 folyamán csak ígérte a visszafizetéseket. Pénzügyi helyzetének további alakulására nem találtam adatokat.
63. PSZ, II. évf. 1920. március 31. 13. sz. 3–4. p. SP, VII. évf. 1920. április 10. 7. sz. 6. p. Faltus Jozef foglalkozik ezzel az értekezlettel, de nem említi, hogy nem a szlovák, hanem a magyar és a német bankoknak voltak követeléseik. Lásd *Vznik a kapitálový vývoj Slovenskej všeobecnej úverovej banky v Bratislave*. *Historický časopis*, 41. évf. 1993. 3. sz. 276. p.
64. A felhasznált forrásokra lásd Pozsonyi I. Takarékbank – Igazgatósági ülések jegyzőkönyve 1918. január 28-tól 1926. I. 27-éig. 29., 76–77., 81–82., 87., 89., 91–92., 99., 103., 107–108., 117., 153–155., 157–158., 160. p. ANBS. Fond: Bratislavská I. sporivá banka, úč. spol. 1842–1946 (1950).
Tomka Béla csak említi átalakulásukat. Lásd *A magyarországi pénzügyintézetek rövid története (1836–1947)*. Budapest, 1996, 70. p.
65. A megállapodás a következőket tartalmazta:

1. A MÁH pozsonyi fiókja csehszlovák koronában fizeti vissza tartozását „minden valutáris kérdés kikapcsolásával”.
 2. A *Pozsonyi I. Takarékbank*nál lévő betétösszeget folyósítják, ezt ők a folyószámla követelésükből levonják.
 3. A követelésüket a *Bankhivatal* mindenkori lombardkamatlábánál 5 %-kal kamatoztatják.
 4. A visszafizetés időtartama (az 1921. december 31-i állag szerint):
 - a) 1922: 35 % (12 havi részlet)
 - b) 1923: 25 % (ua.)
 - c) 1924: 40 % (ua.)
 5. Ha a fiók felszámolása után még maradna követelésük, annak törlesztését a *Szlovák Általános Hitelbank* vállalja át. – Forrás: Pozsonyi I. Takarékbank – Igazgatósági ülések jegyzőkönyve 1918. január 28-tól 1926. I. 27-éig. 157–158. p. ANBS. Fond: Bratislavská I. sporivá banka, úč. spol. 1842–1946 (1950).
66. A megegyezés jegyzőkönyvét lásd Protokoll über die 27. September 1921. um 5 Uhr nachmittags stattgefunden Besprechung bei der Böhmischen Escompte Bank und Credit-Anstalt. ANBS. Fond: Slovenská všeobecná úverová banka, úč. spol., Bratislava 1921–1941 (1951). A forrás tartalmazza a *Pozsonyi I. Takarékbank*ot érintő csatolt iratjegyzéket is.
67. Faltus, Jozef: Vznik a kapitálový vývoj Slovenskej všeobecnej banky v Bratislave. *Historický časopis*, 41. évf. 1993. 3. sz. 275–285. p.; PSZ, III. évf. 1921. szeptember 14. 31. sz. 14. p.; *Slovenský peňažník* (a továbbiakban: SP), VIII. évf. 1921. október 10. 19. sz. 5. p.
- 1921-ben a nacionalista felhangokkal telítődött és feszült légkörben bizonyos gazdasági és politikai körök „a csehszlovák nemzeti tőke” nem megfelelő arányú képviselését rótták fel, ill. a magyar tőke expanzivitásától tartottak. A cseh és szlovák pénzügyi szakemberek egyeztető találkozója után hivatalos küldöttség tiltakozott a kormánynál, a minisztériumoknál és a Bankhivatalnál, konkrét eredmény nélkül.
68. A pénzintézet pozsonyi német–magyarnak (pressburger) tekinthető, ezért használom a német cégnevet. A fiókok nosztrifikálására lásd Inventár k fondu Eskontnej a hospodárskej banky účastinnej spoločnosti v Bratislave 1921–1940. Bratislava, 1965, 1–2. p. In: ANBS, PSZ, IV. évf. 1922. január 25. 4. sz. 7. p.; SP, VIII. évf. 1921. október 10. 19. sz. 5. p. – Faltus, Jozef–Průcha, Vlastislav: *Prehľad hospodárskeho vývoja na Slovensku v rokoch 1918–1945*. Bratislava, 1969, 241. p.
69. A *Felvidéki Őr* számaiból: IV. évf. 1910. augusztus 16. 8. sz. 32. p.; IV. évf. 1910. szeptember 16. 9. sz. 33. p.; IV. évf. 1910. október 16. 10. sz. 21, 32. p.; V. évf. 1911. július 15. 7. sz. 12. p.; V. évf. 1911. december 31. 11–12. sz. 37. p.; PSZ. II. évf. 1920. január 21. 3. sz. 7. p. Üzleti tevékenységére vö. Nečas, Ctibor: *Na prahu české kapitálové expanze*. I. m. 55–57., 85–86. p.
70. *Československé banky v roce 1922*. Praha. 1924. XVIII. p.
71. Az egész kérdéskör még nincs megnyugtatóan tisztázva. A magyarországi főintézetek levéltári iratanyagai pontosíthatják a képet, mind a MÁH, mind a MLPB, ill. a kisebb intézetek esetében. A nosztrifikáló szlovák bankokra vonatkozóakat Faltus Jozef tárta fel. A probléma több (rész)területére azonban nem adott választ (pl. a MÁH kassai fiókjának átalakulása, a MLPB fiókjainak sorsa). Nem értek egyet azzal a gondolatmenetével, hogy a MLPB fiókjainak nosztrifikálása cseh mintát követett, amikor a *Volkswirtschaftliche Bank* egyfajta közvetítő szerepet játszott, és ennek eredményeként jutott affiliációként a *Tatra banka* érdekkörébe. Az elsődleges levéltári források feldolgozása, valamint a csehországi és szlovákiai nosztrifikálás összehasonlító vizsgálatai szükségesek ehhez. Külön érdemes még megvizsgálni a BEBCA szerepét is.
72. A táblázat magyarázata: Pf – a pénzintézetek fajtái; B – bankok; Tb – tarományi bankok; Bkf – bankok korlátozott felelősségű társaság formájában; Bh – bankházak; T – ta-

karékpénztárak; Váh – városi hitelszövetkezetek; Vih – vidéki hitelszövetkezetek; Jg – járási gazdasági szövetkezetek; Sz – az Ústredné družstvo keretén belül működő szövetkezetek, 1918-ig a magyarországi szövetkezeti központokhoz tartoztak.

a – a cseh–morva–sziléziai tartományok együtt

b – Szlovákia és Kárpátalja együtt

q – Csehországban 2 pénzüintézet nem szolgáltatott adatokat

˘ – 1918-ban a kárpátaljai adatok nélkül

† – 1920-ban Szlovákiában 4, Kárpátalján 15 pénzüintézet nem szolgáltatott adatokat.

Megjegyzések: A szövetkezetek kategóriájában az 1918-as adat becsült, az 1920-as és 1921-es csak a hitelszövetkezeteket tartalmazza. Az ún. szakosodott pénzüintézeteket (*Poštovní úrad šekový, Československý reeskontný a lombardný ústav, Pražská sůctovacó banka*) nem tüntettem fel.

Források: Rados K. Béla: Cseh-Szlovákia pénzüintézetei az 1913., 1920. és 1930. évben különös tekintettel a magyar kisebbségre. *Magyar Statisztikai Szemle*, 10. évf. 1932. II. kötet. 695. p.; Faltus, Jozef–Průcha, Vlastislav: *Prehľad hospodárskeho vývoja na Slovensku v rokoch 1918–1945*. I. m. 234. p. (58. sz. táblázattal kiegészítve, csak az intézeti formák); Průcha, Václav: *Hospodárske dejiny Československa v 19. a 20. storočí*. Bratislava, 1974, 137. p. 4. sz. táblázat (csak az intézeti formák); Ubiria, Michal–Kadlec, Vladimír–Matas, Jiří: *Peněžní a úvěrová soustava ČSR za kapitalizmu*. Praha, 1958, 106. p.; Lacina 2000. (az 1920. évre némely esetben eltérő adatokat szerepeltet 178. p. az 1918-as adatot lásd nála 152. p.). Fabricius, Miroslav–Holec, Roman–Pešek, Ján–Viršik, Otto: *150 rokov slovenského družstevníctva. Víťazstvá a prehry*. I. m. 89. p.

73. Lacina – I. 155., 156. p. (az 1918–1922 közötti adatokat lásd uo. a táblázat alapján saját számítással).
74. Lacina, Vlastislav: Živnobanka a její koncern v letech velké hospodářské krize (1929–1934). *Československý časopis historický*, 31. évf. 1983. 3. sz. 350–353. p.
75. Rados K. Béla: Cseh-Szlovákia pénzüintézetei az 1913., 1920. és 1930. évben különös tekintettel a magyar kisebbségre. *Magyar Statisztikai Szemle*, 10. évf. 1932, 8. sz. II. kötet. 696. p. Véleménye szerint az ezzel „párhuzamos” cseh és szlovák tőkeexpanszió „súlyosan érintette a volt magyar területeket és különösen a magyar kisebbség státusát.”
76. Uo.
77. Uó: A Felvidék takarékpénztárai 1930-ban. *Magyar Statisztikai Szemle*, 10. évf. 1932. 4. sz. 315–316. p. „Az újrendszerű takarékpénztárak tehát, amelyeknek elvileg az lenne a hivatásuk, hogy a kisbetéteket szervezzék meg és ennek megfelelően a pénzüintézetekben felhalmozott tőkéket a lassúbb forgású hitelezések felé tereljék, a Felvidéken egyelőre még nem terjedtek el. Szerepük az országgrész hitelezésében jelentéktelen és ugyancsak a takarékbetétek tekintetében is.” Uo. 316. p.
78. Lásd a mellékletet!
79. Vó. Lacina – I. 155. p.
80. Jócsik Lajos: *Idegen igában. Húsz év cseh uralom alatt*. Budapest, 1940, 250. p.

ISTVÁN GAUCSÍK

ECONOMY AND CREDIT ORGANISATION – HUNGARIAN BANKING SITUATION IN SLOVAKIA (1918–1923) (II. PART)

The study tries to answer those questions that arose in relation to the integration of Hungarian nationality banks from the point of view of the development of the Czechoslovak credit bank system between 1918 and 1923.

Disorganisation in public law and politics in Austro-Hungarian Monarchy influenced the territory's economic relations, too. It resulted the economic nationalism of successor states and autarky of economic policy. Czechoslovakia preserved the most important development results in economy of the Czech-Moravian-Silezian territories before the First World War.

Czechoslovakia inherited significant economic capacity (approx. 70 per cent). Only 8.5 per cent of industrial capacity remained in Slovakia. Those regions of Slovakia and Sub-Carpathia that were lived by Hungarians found themselves in peripheral position from economic point of view. The Hungarian economists of that time in Slovakia (László Hantos, Lajos Jócsik, Ödön Tarján) dealt with the economic under-development, industrial and agricultural crisis of these territories.

The rest of the book deals with the problems of unifying credit system structures. The bank system of Czech territories, that was more professional and had a more developed division of labour, had a dominant position within the forming credit organisation.

The study focuses on examining general economic policy, banking issues. Later, the study deals with the processes of nationalisation and nostrification, compares the Czech and Slovak examples. The professionals of that time thought that fusion are one of the important conditions of the recovery of nationality banks.

Between 1918 and 1923 in Slovakia and Sub-Carpathia (with smaller structural modifications) the Hungarian nationality banks were integrated to the Czechoslovak financial system.